

III.

Krota sedi poleg mlake, ko stara babura memo gredé krotu vidši plaha nazaj skoči ter se krizati jame. Krota jo gleda nekaj časa in si misli:

Kaj se merzi stari Urši pred menojo? Morda misli, da je lepša kot jez? Naka, stara Urša in pa krota, jeli niste enake? Koža zgerbančena, obraz čmeren, kri merzla, hoja težka, in kar se strupa tiče, ga nima sto krot toliko kakor le ena sama stara huda babura! — Smešno!

(Naprej skoči pa se skrije v travo.)

IV.

Zajec čuje streljanje in pa lajanje psov; se na zadnje nogi postavi, na ušesa vleče in okoli gleda.

Bogme! to je meni namerjeno. Čuj, streljanja in pa lajanja, da bi skoro oglušil! — Aha, tam-le pridejo; tepci, ne bodo mi mirú dali, dokler me ne dobijo. Pes ravno ni toliko kriv, dokler med ljudi ne pride; tû ga še le izučijo nas preganjati. Presneto lep uk, — žival na žival huskati. — Ako ljudje boljega ne znajo, vesel sem, da sem zajec.

(Jo potegne.)

V.

Pred veliko gostivnico Kurentovo stoji o poli dveh zjutraj konj; slabosti in mraza omaguje, otresa glavo ter reče svojemu tovaršu tako-le:

Čuj, brate! z manoj je preč. Pustni dnevi so me do kraja zdelali. Le poglej, moker sem bil do kostí in zdaj moram tû stati, da me veter brije. Po celem mozgu čutim, da mi zadnja ura poje; in potem se gospod čudi, da ne morem vleči. Hi! hi! in pa korabač me ne ozdravita. Danes je že 20. noč, kar nisem pod streho; sem že več ponočnjak kot konj! O Jezž! kdo gré na voz? — eden, — dva, — trije, — štirje, — no, ali ni še zadosti! — Jojmine! ta debela bisaga, ta tehta gotovo dva centa; — le vesel bodi brate! danes boš sam vlekel, jez sem zadovoljin, ako bom le zraven tebe capljati mogel.

Gospod vzame konjem odejo, zaprè duri v kočijo, počí z bičem in hajd naprej derdrá, ubogima kljusetoma pa jezik z gobca molí in noge se jima motajo, da komaj prikobacata na mesto. Drugo noč je šarec vse štiri od sebe pomolil in tovarš njegov je milo zdihnil nad njim: oj, da bi tudi jez kmali rešen bil hudega terpljenja! Janez Tomšič.

Nekdanje sodništvo isterskih občin.

(Konec).

Sodilo se je tudi na mirne sudce ali mirnike (Friedensrichter); vsaka stran si je odbrala po dva ali več dobrih mož, pravica pa jim je pridjala enega, tako, da jih je bilo vsele lih (dispar); stranke so pa morale prvo priseci, da bojo hvalile to, kar ti dobri možje storé. Ti mirnici so šli na stran od drugih svetnikov, ter so se pogovarjali, dokler se niso porazumeli, in kar je večina rekla, to je veljalo ter se je zapisalo v bukve, kakor odluka mirnih sudcev. In resnično je, da pošten kmet kmeta, in pravičen sosed soseda najbolje sodi, ker pozná vse vse njegove okoliščine; inorodni sudci plačniki tega nikole nikole ne morejo tako znati in spoznati.

Za male, čisto očitne in lahko razumljive reči niso pripuščevali prizova na kneževi sud, da niso davali mesta pravdarjam. Zapisali so pod odluko, ka stran jo hvali, in ka se želi prizvati na viši sud; ako so pa spoznali, da bi prizov bil nepotreben, so postavili onde kazen v dnarji oni stranki, ki bi se oporekla, in od teh dnarjev je zapadla polovica mirni strani, polovica pa častnim starcem, in dokler te kazni ni se plačalo, se ni moglo dalje pravdati, ker zapisana odluka se ni v roke dobila, brez nje se pa ni moglo nikamor.

Ako je bila pravda taka, da so morali iti na lice

kraja, na lice zemlje razvidit, so to delo imenovali razvod (Commission), tiste možé pa razvodnike, njih odluko pa razvodno odluko. Primerilo se je, da včasih niso bili vsi svetnici in rotnici pri pravdenem stolu, to je, ko ni bil polni stol, takrat je bilo dopuščeno, ako ka stran ni hvalila odluke, prizvati se do polnega stola vseh starejih.

Ko se je sodba jednega dneva končala, so vse odluke ta dan storjene pred vsem ljudstvom oklicali, da morejo vsi razumeti in znati kako stvari stojé v občini.

Pisali so glagolitsko vse blizo do 1650. potle se že najde sém ter tjé slovanska beseda z latinico pisana; od sele se je pa latinsko pismo jačalo in množalo, dokler ni v jednom veku skoraj vso glagolico iz sodišča spodrinilo; z latinico se je malo po malo, s početka z velikim strahom, jela podkrajevati nemila vlaščina, dokler se ni, posebno ob francozki vojski, ko so občine svoje stare pravice zgubile, tako ojačila in zamogla, da si je na koncu te vojske vso oblast posvojila, ter stari, mili, poštovani in častni naši materi slovanščini pri očitnem pismu nikdar ni več mesta pripustila.

Ko je vlaška omikanost, ali, praveje reči, za nas prava neomikanost in nevernost, nemilo zavlada in preobladala, je našla po komunščicah vse polno glagolitskih spisov; al ta ohola in prevzetna posvojiteljica nam je skoraj vse zaterla. Na Veprincu je bila polna kamera pre-starih dragotin; zapalila nam jih je ta nesrečonosna zatiravka; tako tudi v Kastvu gradu, da molčim od drugde, zaterla, spalila je ona polne voze naših zakladov jezika in zgodovine, ter svedočastva, da je nekdanj posebno Liburnija in njezin slovanski narod bolj izobražen in olikan bil kakor mnogi drugi. In zdaj nam se ruga: „Schiavoni barbari!“

To in tako sem jaz bral in razumel v starih spisih isterskih, posebno veprinskih.

Za primer ena odluka prepisana iz glagolitskega:

U dan 22. maja 1649 u kaštelu Veprincu pred svetu Anu, U stolu pravdenom sideći i sudeći pravdu počtovani župan toma kora sudac ivan orbanic ordinarij (od leta) i š njimi ostali svetniki ovoga kaštela, pred kih stužujući se juraj molíc suprotiva svomu bratu ivanu da u dneih pasanih je mu edan odar pred njega kuću grdo razvergal budući odar toga jurja i da ga je od pokle su se razdílili mirno užival a sada da mu ga je njega brat razvergal, razumivši počtovana pravda tužbu toga jurja i rič satnika, ki reče da ga je pozval po užanci i da mu je pojt na lice zemlje ki ni maril prit tako ti počtovani idoše i vidiše i pismo od njih deli odlučíše da ta ivan imej ta odar pustit stat kako je i poprov stal kladajuć ga u penu najprvo da je ružu razvergal drugo da je kolce njegove znel tretó da je svoje kolce na bratovo stavil i da u termen dan 8 da on zid kotca zname tja pod penu libr 25 kako mu je i bilo poprovo stavleno pena libr 8 ki ni maril i on gnoj da zname sputa pod penu libr 8 u termen dan 8 svakim boljim načinom i razlogom.

današni dan razvod libr 2 prez termena, za ružu (ters) drugi razvod i kadi je gnoj. J. V.

Kaj je panslavizem?

Narodnost slovanska začela se je razvijati, odkar so sosedni jeziki, to je, nemški, magjarski in italijanski se vsedli za gospôsko mizo, in Slovanom le oglodane kostí metali, da jih grudijo; ali, da jasneje govorimo, od tega časa, kar je v Avstriji pod cesarjem Jožefom I. centralizacija bila začeta in v to ime nemški jezik za vladajočega postavljen. Pred tem časom ni bilo strahú za nobeno narodnost, ker prvič vlada ni se mešala v občinske zadeve, postav ni toliko bilo kot zdaj, in tudi zeló redke narodne šole niso imele jasno in očitno protinarodne naloge in namena nemškega, magjarskega, laškega. Dokler človek ne vé za nevarnost in sovražnika še ne pozná, more mirno

spati; ko mu je pa očitno, da ima protivnika, mora biti na oprezi. — To je tedaj pravi vzrok, kako so se iz dolgega spanja zdramili Čehi, Slovaki, Slovenci, Horvati; zbudili so se, ker njim se je narinul nemški jezik na Českem, Moravskem, Šlezkem; na Koroškem, Štajarskem in Krajskem; talijanski pa na Goriškem, v Istrii, v Dalmaciji. In to jim je še toliko lože bilo, ker je Nemeec Herder v slavnem svojem delu: „Ideen zu einer Geschichte der Menschheit“ in v prevodih narodnih pesem Slovane visoko štimal kot dobrega plemenitega serca in kot narodne pesnike visoke cene. — Ravno tako so se Magjari prebudili ko narod v zmislu narodnem, kadar jim je cesar Jožef nemški jezik namesto latinskega oktroiral; al ko so tega stresli, začeli so sami z jezikom magjarskim v spone narodne kovati vse Slovane, ki živé v stari ogerski zemlji. Proti temu so se zedinili najpopred Jugoslaveni, za temi še le Slovaki, in pa nekaj Rusini, ki živé na jugu od Tatrach. Najkrajše narodno življenje imajo Vlahi, ki se še le zdaj zdigujejo proti nenaravnem delanju in postopanju narodnem.

Namen Nemcov pri nas in na Českem, pa poslednjih deset let celó po vsi Avstrii, očitno je ponemčevanje. Kdor to tají, laže nevedoma in tedaj neumno, ali pak vedoma in nalašč. Mislim, da ni treba o tem dokazov. Če jih pa kdo želi, moremo mu postreči z besedami samih Nemcov, terdečih, da se Slavjani imajo ponemčiti; postreči moremo z razlago vseh deržavnih zadev, ki njim je vsem pečat germaniziranja na čelu; postreči jim posebno moremo s tem, da je germaniziranje bilo na veliko škodo omike in pravega človeškega razvitka namen vseh naših šol, to je, občnih ali normalnih, realnih, gimnazijalnih in tudi vseučilišč. O tem tedaj za zdaj nič več.

Sila silo goni; Slovani se opirajo temu početju. Sili neupirati se znamenuje, da človek ne ima v sebi živčnosti. Tedaj prašamo tukaj: ali so Slovani krivi, da je med njimi in Nemci, med njimi in Madžari, med njimi in Lahi sovražstvo? Mi Slovani imamo se tem svojim protivnikom zahvaliti, da so nas po brezpametnem svojem ravnanju prebudili iz mlačnega, neveljanega spanja, v katerem smo vodo vodili le na ptuje mline, vence pleli le za tuje glave, pesme peli le za tuje ušesa.

Al ravno v tem leži konservatizem, da skušáš deržati, kar imaš; samo da se to dela pošteno in tako, da je pravega možaka vredno. Al tega večidel pri naših protivnikih ni najti; in v tem posebno gerdo postopajo naši netopirji, to je, nemškutarji; misleči in prepričani, da je njihova pot nepoštena. Ni jih sram, da rabijo nepoštene sredstva, da lažejo, da rodoljube obrekujejo. Posebno radi pa zdaj zopet ravno ti poturčenjaki in za njimi sém ter tje tudi poštenejši Nemci imajo v ustah besedo „panslavizem“ „panslavist“.

Ker so „Novice“ nam prinesle glas, da se zopet te besede raznašajo po Slovenii in posebno po Ljubljani, poglejmo njim naravnost v obraz.

Panslavizem znamenuje prizadevanje ali težnjo, da se narodnost slavenska razvija, izobrazuje, obderži s pomočjo drugih Slavenov, tedaj pri nas Slovencih, da slovenski jezik mikamo, razvijamo in svojo narodnost otmemo germaniziranju, talijančenju, magjarjenju gledajoč na ostale Slovane.

Pri tem ste dve poti očitne: Književna ali literarna, in politična ali deržavna; je tedaj dvojni panslavizem: literarni in politični. Poglejmo: kaj je uni, kaj je ta, in kam spada prvi, kam drugi, da ne mečemo neumno ali pa hudobno obéh v en koš.

(Konec prihodnjič.)

Slovenci, Nemci pa Avstrija.

(Dalje.)

„Kaj bi se toliko ustil in klepetal zavoljo te neumne slovenščine?“ — se bo oglasila kaka vsakdanja duša —

„ideja narodnosti, to je prazna fantazija nekterih vertoglavcov, ktera nam ne bo polnila praznega trebuha; meni je vse eno Peter ali Pavel, samo da imam polno mošnjico, da mi pečenih piščet in sladke kapljice ne zmanjka; jaz se le smejam za bogato mizo; naj Slovence germanizirajo in talijanizirajo „systematisch“ ali „kategorisch“, to vse mene nič ne briga, to me nič ne serbi, in ker me ne serbi, se ne praskam. Zakaj bi se toraj poganjal za to neumno „narodnost“, ker je to vse ena f... , ubi bene ibi patria!“

Takemu možicu, ki tako umstvuje, povem jez na vse usta v oči, da je prava špluga, prava podoba tistega živinčeta, iz kterega se delajo suhe klobase. Ako ima vsega obilo, mu zdrave pameti čisto manjka. Za človeka pa, čigar dom je trebuh, in narodnost mošnjica, niso piščeta; on še močnika ne zasluži. Otresite se enkrat neumnih predsodkov, da je narodnost prazna sanjarija, ktera nima dosti upljiva do materijalnih interesov; ne ubijajte tolovajsko mile svoje domovine, ktera mora vsakemu poštemu človeku prava za Bogom biti; ne godernajte čez iskrene rodoljube, da so „exaltados“, če jih včasih sveta jeza popade, ko vidijo, da se Slovencom še zmirom po drugem vatlu meri ko drugim narodom; saj veste, da se v mlačni vodi še kaša ne skuha. Ne bodite toraj več slepi na duši in na telesu in recite. „Mea culpa“. Vsem Nemcom dopada nemščina, vsem Talijanom talijanščina, zakaj ne bi tudi vsem Slovencom slovenščina dopadla? Mar ona ni lepa? miloglasna? Oj, ljubi slovenski jezik, v katerem sem prvič svojo mamo in svojega ljubega dobrega očeta klical, v katerem so me mati učili Boga spoznavati, v katerem sem prvič svojega Stvarnika častil; tebe hočem kakor najdražji spomin svojih pokojnih starišev hvaležno spoštovati in ohraniti, za tvojo čast in lepoto kolikor premorem, skrbeti, v slovenskem jeziku do svoje poslednje ure Boga najraje hvaliti, v slovenskem jeziku svoje ljube brate in sestre Slovence najraje učiti. Kakor hvaležen sin svoje ljube matere želim, da kakor je moja prava beseda slovenska bila, naj tudi moja poslednja beseda slovenska bo. Tako so pridigovali enkrat neki častitljivi škof; kdor tako ne misli, ni pošten kristjan in pošten Slovenec.

Marsikdo misli, da so gospôda največji protivniki slovenščine. Včasih so bili ali zdaj niso. Gospodje so večidel prebrisani; njim se dá kaj dopovedati, in kar oni s svojim zrelim umom za dobro spoznajo, tega se tudi poprimejo. Ali še ena druga baža ljudi je, ktera nam vodo jako kalí. To so taki možaki, ki so nekoliko po svetu hodili in se kje v kakem kotu malo nemščine našli, toliko da jim je perje zrastlo; tako so tudi eni „Gemeine-Vorstandi“ in „Gemeine-Rati“, kteri so mervico edino zveličavne nemške kulture v kakih mestnih šolah ovohali. Ti možiki niso ne kuhani ne pečeni; to ti je „pogreta rilta“, ki želodcu ne stori nikak dobro. Oni ne znajo pisati ne nemškega ne slovenskega; in kadar so vendar prisiljeni kak stavek napisati, ga naredé, se vé da le po nemško, pa to ti je tak monštrum, taka pošast, da se človek mora križati, ko ga bere. Vse take možake bi mi slobodno poslali tje v Hessen-Cassel in Sigmaringen, da bi tam širili svojo nemško kulturo.

„Oho — se bo oglasil kak „Deutschslovene“ — to ni tako, to so vse prazne besede, same prazne muhe, ktere si nekteri rogovileži izmišljujejo, da naše pametne ljudi šuntajo. Naš kmet je možak, pa ne mara nič za vso vašo milo slovenščino. Toliko porajta on za-njo ko za lanski sneg. On se nikdar ne pritoži čez to, da dobiva nemške spise iz kancelij; kdo je še kdaj slišal, da bi se kmet nemščini zoperstavljal? On še prosi, da bi se tudi v domačih šolah nemško učilo, in če se to ne zgodi, pošlje svojega sina v Gorotan in v mestne nemške šole in rad drago plača, samo da mu se dete navadi gospôski nemški jezik. Od veselja se zjoka, ko sliši svojega sinka prvič po nemško govoriti“. Tako modruje naš ponemčeni uskok, pa se v berke smeja, ker si misli, sedaj smo tička ujeli.

isterski, pred ko ne tudi kranjski; koroški vojvodi Karlman, Arnulf in Aribon od leta 854 do 937 so zapovedovali tudi za korotansko gornjo in dolnjo stran. Kadar je cesar Oton I. leta 952 svojega brata Henrika I. postavil vojvoda koroškega in furlanskega, je bila vsa slovenska zemlja skupaj združena; tako je bila tudi še dalje soedinjena pod vojvodi Otonom leta 996, Albertom leta 1012, Konradom leta 1035, in Ludolfom leta 1077. Res da v taki zvezi dežel niso bili sami Slovenci skupaj, temuč v zahodu tudi Furlani, in v severji Nemci, ki so se čedalje bolj vrivali med Slovence. (Dal. sl.)

Narodna omika.

I.

Nova, važna dôba je napočila za vse narode raznojezične Avstrije, ktera ni nikdar bila in nikdar ne bode — nemška. To tudi ni potrebno za nje obstanek, marveč ji je škodljivo, — ni potrebno za vzajemni mir in obče blagostanje, kakor gotovo za celo Evropo in tako tudi za celi svet ni potrebno, da se zlijejo vsi narodi v en kalup, vsi jeziki v en jezik. Raznoličnost je kras natore; razne barve se zlagajo skladno v lepo podobo, sicer bi vsak mazač bil izversten slikar in namesto čopičev bi se rabili ometihi.

Velikim narodom tudi ni treba siliti drugih narodov k sebi, sami si zadostujejo in prepuščajo drugim svoj lastni prirojeni razvitek. Ljubimo toraj iskreno in goreče svoj narod in vse, kar mu je milo in drago, pa poštujmo tudi vsakega družega in vse kar je njegovega. To, in nič manje kot to, pa smemo tudi od drugih proti nam pričakovati. Kdor ne poštuje tuje narodnosti, ne more ljubiti svoje, ker mu manjkajo glavni pogoji te po Bogu v človeško serce vsajene ljubezni, ktere prva podlaga je — pravičnost.

Pravico toraj imamo pestovati, pravico podpirati v javnem življenji, pravico vcepljati v serca nježne mladine, ker iz pravice izvirajo in živo klijejo vse blage lastnosti.

Ktera občina, ktera država zamore obstajati in se veselo razvijati brez pravice? Pravica pa je ena in tista za vse državljane, ona ne pozná različnosti jezika in narodnosti; sam Bog je vsadil v vsako nepokvarjeno serce pravico, ktero more le hudobija, krivo sebično modrovanje izdreti.

Ze skoro dve tisoč let se trudi naša sveta vera oživotvoriti pravico in na nje osnovano ljubezen do bližnjega, pa še ni dospelo do verhunca. Narod slovanski je per eminentiam kristjansk in pokazal že je in še bode v prihodnje, da zapopada popolnoma zakon božji. Deviški narod naš ne bode nikomur vrival svojih namenov; on ne bode nikdar si lil tujih narodov, naj zapustijo svoje prirojene lastnosti in naj robski služijo sebičnim namenom protinaravskim. Velik narod slovanski, kterega vejica smo mi Slovenci, pa ima prirojeno pravico, to in ravno ter popolnoma to tudi zahtevati od vseh drugih narodov. Pred Bogom so vsi narodi kot bratje enaki, nobeden ni gospodar drugim, nobeden ni sužnik drugih narodov. „Ljubite se vsi kot bratje“ — velevala zakon božji. Ne smemo terpeti, da se komu krivica godí, ker se sicer ljubezen žali! Mi ne smemo drugim krivice delati, ali drugi tudi nam ne! — „Enake dolžnosti, enake pravice“ so besede presvetlega cesarja samega. Torej nas Slovane ne sme nikdo overati v narodnem razvitku.

Ne poznamo tudi današnji dan tako imenovanih izvoljenih narodov; vsi smo bratje enakih dušnih darov. Ne poznamo tudi narodnih varhov nad drugimi narodi avstrijskimi, ker smo vsi polnoletni. — Kar smo se naučili, radi pustimo tudi drugim naučiti se, kar pa pri drugih dobrega in blagega zapazimo, si hočemo drage volje prisvojiti. Tako si bomo vzajemno pomagali in zakon božji s tem podpirali. Domišljena prednost, ktera prepričuje ljubezen in pravico, pa ne gré nobenemu narodu, ampak naloga člo-

veškega življenja je, vzajemno se podpirati in le gerdi napuh in čuvstvo lastne zanikernosti in nevrednosti nas uči drugim oponašati, če so nekoliko za nami zaostali. — „Danes meni, jutri tebi“ je večer zakon prirode, kar je tebi mogoče, tudi meni ni nemogoče, in tako se vertí kolo na vse čase od posameznega človeka, rodbine, občine, roda, naroda in narodov po vseh svetovih.

Mi Slovenci imamo torej prirojeno in postavno pravico, razvijati se na podlagi svoje slovanske narodnosti in nikdo nam tega ne more in ne sme braniti ali zameriti, kar je naša dolžnost, ker tako ne samo lastno, ampak tudi srečo celega človečanstva pospešujemo.

Mi smo v dušnem in telesnem oziru iz raznih vzrokov zares nekoliko zaostali; nam bode toraj posebne marljivosti treba, da hitimo za drugimi najbolj izobraženimi narodi evropejskimi. Pa ohranili še smo si priprosto slovensko serce, ktero se kar hitro uname za vse, kar je blago, krasno in sveto. Razvijajmo tedaj prirodi primerno svoje dušne moči, in v kratkem nas bodo poštovali narodi, kteri nas sedaj še ne porajtajo deloma iz nevednosti, deloma pa iz prenapete napuhnosti, ker so zgrešili kristjansko ljubezen in nje podlago — pravičnost.

K narodnemu razvijanju nam bode trebalo vseh dušnih moči in veliko poguma, da si pridobimo zaupanje do samih sebe. — Narodni razvitek je le mogoč v narodnem jeziku. Sladki jezik materinski imamo toraj pred vsem kot svetinjo po Bogu nam podarjeno varovati, likati in piliti.

Brez narodnega jezika v šolah in uredih je pravica le prazen glas, — je omika le gerda šema, — je svoboda le piškov oreh, je narod le truma opic ali papig.

Slovan visoko čisla in goreče ljubi svoj jezik. On ga ne stavi ne nad, ne pod kristjanstvo in svobodo, ker je oboje le ž njim in v njem mogoče.

Ljubiti domovino je nas vseh, kterega koli smo stana in pokolenja, sveta dolžnost. Naša velika in lepa prastara domovina je raznojezična, toraj mnogonarodna Avstrija. Kdor jo tedaj ljubi iskreno in resnično, bode ne samo želel, temuč tudi na vso moč podpiral vzajemno naravno razvijanje vseh narodov avstrijskih. Kdor se temu ustavlja, je sovražnik domovine in cesarja, — je hud protivnik mira in sprave toliko zaželjene in potrebne, — je gladen volk, akoravno se skriva v ovčjo kožo svoje nazivovnike.

Kako naj se djansko pospešuje razvitek narodiča slovenskega, hočem drugikrat načrtati s svojim slabim peresom.

Dr. R. R.

Kaj je panslavizem?

(Konec).

Književni ali literarni panslavizem ni nič drugega, kot da se druge ali še celo vse slovenske narečja učimo, iz inih slovenskih literatur presajamo in prestavljamo, kar je lepega in za slovenski naš narod veljavnega. Kdo nam more, kdo nam smé to braniti? Kaj tega ne delajo vsi večji narodi sedanji, in ravno največ Nemci, izmed kterih nekteri toliko na nas upijejo in lajajo, kot da mi kaj nepoštenega začenjamo. Nemško takošno prizadetje literarno gré gor do Martina Lutra, ki ga nemški slovničari in zgodopisci literature hvalijo pervega panteutona; al v ožjem pomenku pervega pangermanista.

Ako bi Nemci ne bili tako pametni, in bi ne bili vsi, to je, Alemani, Bavaroavstrijanci, Frankosaksoni in severni Nemci ali Brandenburžci, prejeli jezik M. Lutra, rojenega na sredi med temi narečji, gotovo bi Nemci namesto sedanjega enega jezika pisali četiri razne jezike. To je tedaj panteutonizem. Toda Grimm, največji nemški slovničar sedanjega časa, slovi ravno zavoljo tega, ker umi in rabi v svojih delih vse nemške narečja, in še dalje čez nemško mejo vse germanske jezike, tedaj angleški (vendar

pomešan z romanizmi), škandinavski, holandski. In to je literarni pangermanizem; Grimm-a in njegove naslednike vsak učen Nемеc visoko štuje; po naših gimnazijah se trobi slava vseh germanskih jezikov; zakaj ne bi tudi nam Slavenom, in posebno nam Slovencom to zavoljo slovanskih jezikov na voljo in dopuščeno bilo? Kakor uči Grimm, za njim Kehrein, in še drugi, da se nemškega jezika, kadar se piše, ne moreš naučiti, če ne znaš raznih nemških in germanskih narečij, tako le neumni, slepi protivniki morejo berbljati in regljati, da nam ni treba slovenskega, ampak le kranjskega jezika, in da Štajarcu ni treba kranjskega, Kranjcu ne štajarskega podnarečja znati; in ker smo danes vendar proti volji teh netopirjev že dosegli ime „slovenski jezik“ (panslovenizem), sedaj nam branijo, da po nemških izgledih slovenski jezik pilimo in nadopolnujemo učeč se staroslovenski in štokavski (ilirski ali serbski) jezik. Al to še le ni nič; to ste dve narečji (če zaslužite to ime) preozke, premale; če hočemo svoj jezik in narod dobro razumeti in poznati, moramo po izgledu Grimm-ovem ogledati se še dalje na ruski jezik, ki je nam Jugoslavenom najbližji, za tem na česki in poljski. To so misli slavnega pesnika J. Kollar-a, ki jih je tako lepo v svoji prevredni knjigi: „Vzajemnost slovanska“ napisal. — V takem zmislu literarnem prvi in največi panslavist je slavni naš Miklošič, ki še celó na stroške c. kr. akademije znanost na Dunaji izdaja primerjajočo slovnico vseh slovanskih narečij. To je tedaj največi, in še celó službeni literarni panslavist v Avstrii. Če bi pak pri nas v Slovenii kdo le rekel, kar vsak pošten človek vidi, da se s samim znanjem slovenskega jezika ne bomo iz mlake izvlekli, to se kmali pošast panslavizma sproži, za živo znamenje, kakošen je reveč ali pa nepoštenjak taki protivnik.

To naj je dosti o literarnem panslavizmu.

Politiški panslavizem je prizadevanje, da se vsi Slovani zlijó in zedinijo v eno državo. Enako prizadevanje nahaja se tudi pri drugih narodih. Glejmo na starejo povestnico nemško in bomo več takega našli; al ni treba nam reči, ki jih ne poznamo; pogledajmo le na leto 1848; vsi Nemci iz vseh žil so se napenjali, da se iz „zaveznega državlja“ (Bundesstaat), kar posebno v postavodavstvu in sedanjih političkih spletkah jasno vidimo, zediné v eno in edino državo. Posebno so avstrijski Nemci močno si prizadevali, da se to obistini in izpeljá. Dobro še pomnimo, kako se je vpilo in gonilo, da naj bi še celó Slovenci Nemce v tem državokolnem prizadetju podpirali; in če je kdo rekel, da te volitve za Frankobrod niso za Avstrijo, da bi to moglo Avstrijo razdjati, kmalo je gotovo bilo: „To je panslavist!“ — Res čudna logika!! — Hočete, da omenimo Šlezvik-Holstajn? Al to, kar bund frankobrodski dela v Kodanju (Kopenhagen-u), ni panteutonizem? In ko je leta 1859 na tem bilo, da se laški boj dalje razširi, brali smo tolikokrat v raznih nemških listih, da bo to boj germanski proti boju sloveno-romanskemu, — da se vsi Germani morajo zediniti v eno zvez. — To protivnikom našim „pro domo sua“ veljá, tako mora biti; če bi pa kateremu Slavenu na um padlo, da kaj takega gledé Slavenov samo juhne, križaj ga, on je panslavist!

Toda po obstoječih postavah moramo kazati, da je uno prizadevanje za Avstrijo na pogubo biti moglo, da tedaj tako panteutonsko, pangermansko in panslavistiško postopanje v zmislu političkem spada pod kazensko postavo. Nočemo prašati, koliko je panteutonov kaznovanih bilo, ker razun Bakunina panslavista političkega, kar nam je v pameti, ni bilo nobenega. Čudno bi se vendar zdeti moglo; ker dobro znamo, kako se je delalo protivno po nemških krajih in po slavenskih; dobro znamo, da so narodi slovanski pri tekli in svitlo prestolje z državo vred vzdržali proti popuntanim protivnikom avstrijske države. Kaj bi se zgo-

dilo bilo z Avstrijo, ako bi bili tudi Slaveni tako postopali kakor nekteri drugi narodi?

S tem pa nismo hotli nič drugega reči, kakor to, da po preteklosti avstrijskih narodov nikdo Slavenom nima očitati političkega panslavizma; al tudi to, da tako očitanje gré na postavo kazensko, in da tedaj ni varno brez dokazov v rokah kriviti koga, da je v tem zmislu panslavist.

Al to je ravno za nepoštene protivnike prav lahko; ker če dokazov ni, lahko se izgovoré: „Saj nisem te krivil političkega, ampak literarnega panslavizma!“ Zato še enkrat moramo tukaj reči, da si drugega ne želimo, kot le poštene protivnike, in lahko se bomo razumeli; ker vsak iskren Slovenec raje ima dela s pravimi Nemci kot z našimi netopirji al poturčenjaki slovenskimi.

Dokončavši tedaj to prašanje, kaj je panslavist, odgovarjamo, da moreš biti književni panslavist, to je, da se učiš staroslavenski, serbski, ruski, poljski, česki jezik, in iz njih ko pridna bčela serčeš méd slavjanski, in tega ti pošten protivnik ne more braniti. Moreš pa biti politički panslavist, če bi ti na um padlo, združiti se z Rusi in inimi narodi na prevrat in razpad Avstrije; in tako delo gré v kazensko postavo, ker je to puntarski namen.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje po listu 2.)

V tem je Aleksi odšel k svojemu očetu. Ta je ležal na mehki travi pod senčno skalnato steno z naslonjeno na desnico glavo. Bil je visoke koščene rasti, resnobnega lica in ostrega obnašanja. Akoravno hajdučki vodja, se vendar od svojih ni drugač razločil razun bolj dragocenega orožja. — Ko sin pred njega pride, vstane oče iz ležišča, pripaše si pas in z ostrim pogledom premeri sina od pet do glave.

„Fante, češ se li dati goljufati od žensk!“ — zareži va-nj serdito.

„Oče!“ — odgovorí mladeneč.

„Molči!“ — zarenči stavec. „Jez sem vse vidil. Ne spodobi se hajduku, da gleda pomilovaje v dekliški obraz. Glej, brat tvoj Juraj se ne meni za drugo razun za orožje. Tako je pravo! Ogibaj se paganke, da ti ne zmeša možgan; vedi pa tudi, da v tacih okoljšinah moja puška ne vé nič za rod in krí. Si me razumel, dečko? — Kaj so bili vaši pogovori?“

Aleksi pové vse; samo varno je zamolčal, da je pripomogel pašu v beg. Stavec je poslušal, vijajoč si berke in ko Aleksi skončá, gré oče enekrat gori in doli, tiho pred-se mermljaje: „Častitljiva res je ta devojka, samo da bi kristjana bila.“

„In da je kristjana, oče?“ — praša mladeneč urno in ognjeno.

„Kaj tebi to mar, da bi tudi kristjana bila?“ — revske oče va-nj; — „pa, saj to nikdar ne bo; — ne pade daleč hruška od drevesa! — Zapomni si to! — Zdaj pa idi na stražo in glej, prideta le že naša hrabra sobrata: Glavač in Šeravica. Oko tvoje hoče jih najprej zmed vseh nas zapaziti.“

V tem se že začuje glas straže. Veselo reče oče: „Glej ju, že sta tukaj; stopi toraj urno k materi, naj pripravi jedilo, da dobro podvorimo mile goste!“

III.

Hajduki so pojužinali. Ženstvo odnaša ostanke obilne gostarije. Mladenovka stopi zdaj k mizi in podá svojemu možu zlati kozarec, ki je bil brez dvombe naročen za kakega paša ali bega bosanskega, pa prišel hajdukom v pest. Tudi vsak drug hajduk je dobil svoj kozarec, ta srebernega, uni kositarnega; gostjá bilo je brez domačih čez